Blogi

Velkataakka vaikeuttaa Afrikan maiden kykyä vastata kriisiin

Kansainvälinen talous | 26.05.2020 | Kristiina Karjanlahti

KIRJOITTAJA

Kristiina Karjanlahti

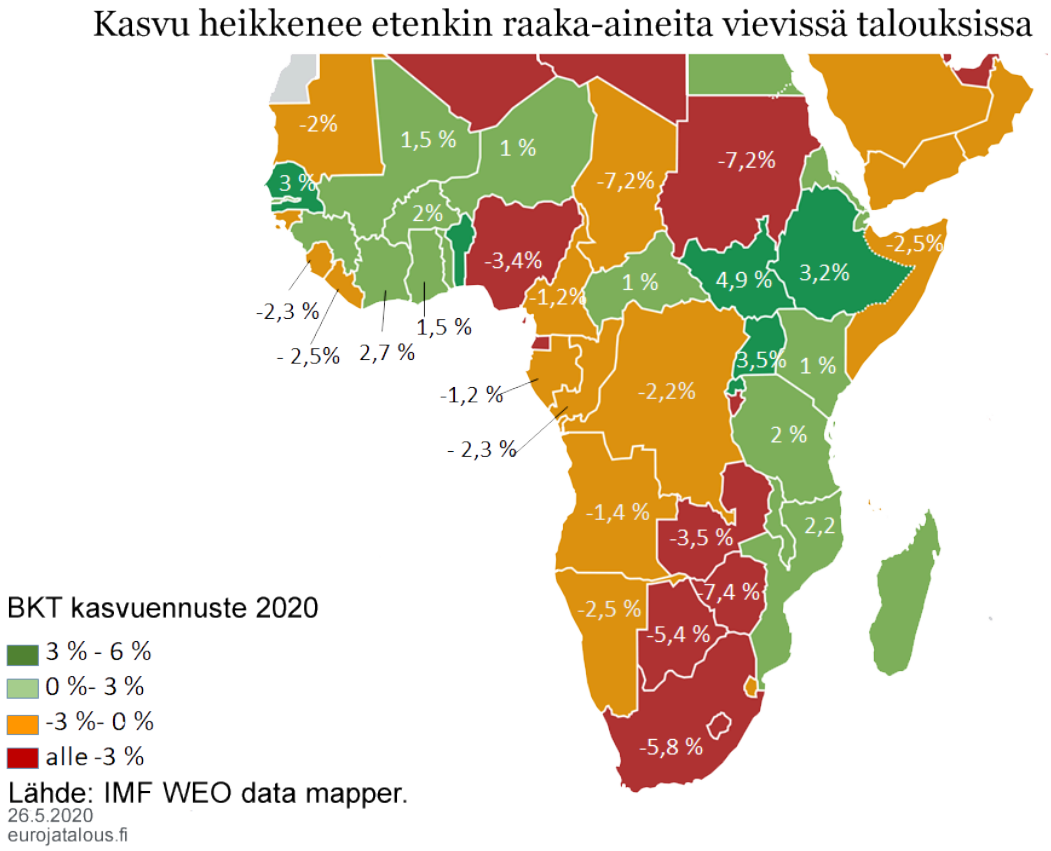
Globaalin pandemian aiheuttama taloudellinen sokki on ajamassa monet jo ennestään hauraat Afrikan maat kriisitilanteeseen.

Koronakriisi on aiheuttanut maailmantalouteen historiallisen äkkipysähdyksen. Viruksen levinneisyyden keskipiste on siirtymässä eteläiselle pallonpuoliskolle ja erityistä huolta herättävät sen vaikutukset Afrikan[1] maihin, joissa alhainen terveydenhuoltokapasiteetti, hauraat instituutiot ja haavoittuvainen talouden rakenne luovat haastavan lähtötilanteen kriisin hallinnalle.

Tähän mennessä virus on kuitenkin levinnyt Saharan etelänpuolisessa Afrikassa verrattain maltillisesti. Alueella on kokonaisuudessaan todettu noin 76 00 tapausta ja 1 700 kuollutta pandemian keskittyessä pitkälti eteläiseen ja läntiseen Afrikkaan[2]. Se, onko tämä tilastoihin ja testauskapasiteettiin liittyvä harha vai ajoissa tehtyihin hallintatoimiin, immuniteettiin tai demografiaan perustuva todellinen toivo, jää nähtäväksi. Globaalin pandemian aiheuttama taloudellinen sokki on kuitenkin ajamassa monet jo ennestään hauraat maat kriisitilanteeseen.

Tämä näkyy alueen ennätyksellisen heikoissa kasvunäkymissä. Afrikan talouksien odotetaan tänä vuonna supistuvan 1,6 prosenttia[3], mikä on IMF:n ennustehistorian heikoin luku. Taloudellinen äkkipysähdys on seurausta globaalin kaupan, raaka-aineiden hintojen sekä rahoitusvirtojen mittavasta heikentymisestä sekä kotimaisista viruksen hallintatoimista. IMF arvioi sokin aiheuttavan alueelle yli 200 miljardin dollarin tulojen menetyksen ja asukaskohtaisen BKT:n supistuvan jopa 4,1 prosenttia[4]. Lisäksi ilmastoon liittyvät sokit ja esimerkiksi Itä-Afrikassa heinäsirkkainvaasio heikentävät maakohtaisia näkymiä ja voivat aiheuttaa ongelmia ruuantuotantoon.

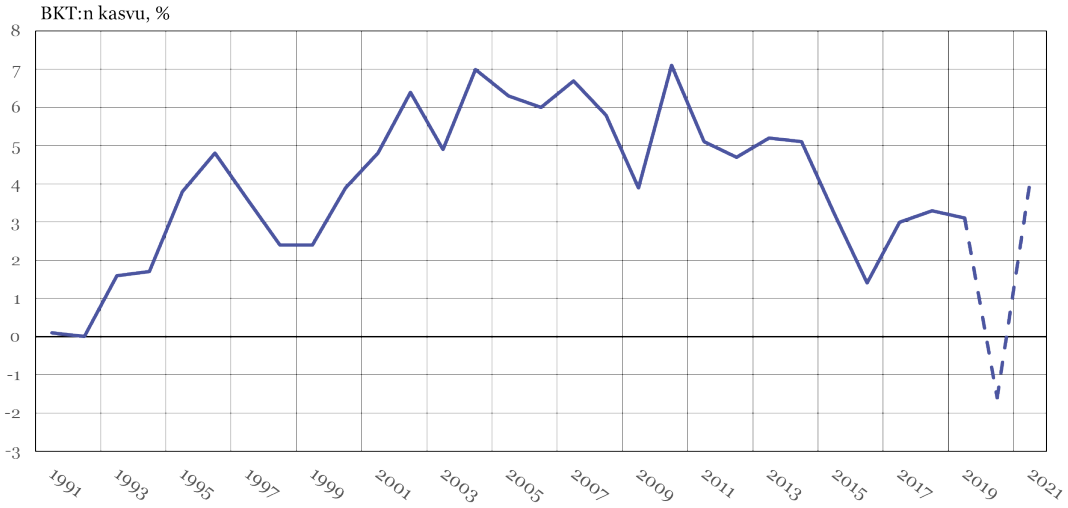
Kuvio 1.

Erityisen kovaa sokki iskee öljyn ja raaka-aineiden viejämaihin, maihin jotka ovat osana kansainvälisiä tuotantoketjuja sekä maihin, jotka ovat riippuvaisia turismista. Velkaantuneet ja erityisesti ulkoisesta rahoituksesta riippuvaiset taloudet puolestaan ovat hyvin alttiita globaalien rahoitusolojen kiristymiselle ja riskisentimentin heikentymiselle. Maksutasepaineet ovat kasvaneet ja varsinkin raaka-ainetuottajamaiden valuuttakurssit ovat heikentyneet sekä valtionlainojen riskilisät kohonneet. IMF:n mukaan pääoman ulosvirtaus velka- ja pääomamarkkinoilta alueen nousevista ja nk. frontier-talouksista[5] on maalis–huhtikuussa ylittänyt 4 miljardia dollaria. Myös viime vuosina Afrikan maiden suurimmaksi ulkoisen rahoituksen lähteeksi kasvaneiden ulkomaisten rahalähetysten odotetaan tänä vuonna laskevan 23 prosenttia 37 miljardiin dollariin.[6]

Kuvio 2.

Saharan etelänpuolisen Afrikan kasvuennuste vuodelle 2020 IMF:n ennustehistorian heikoin

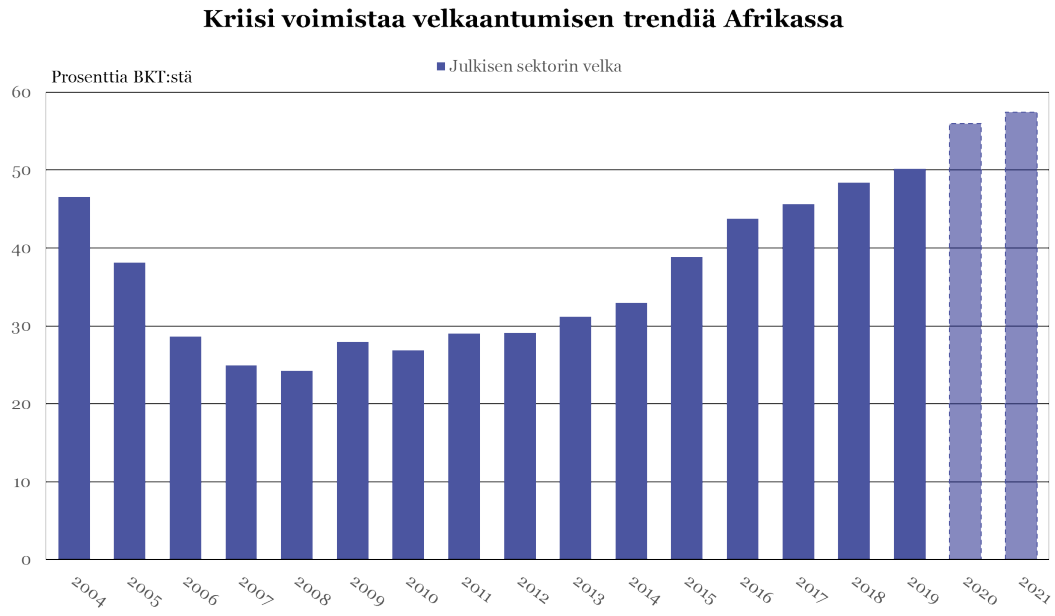

Lähde: IMF WEO database.
26.5.2020
eurojatalous.fi

Globaalisti pandemian vaikutuksien hillitsemiseksi on käynnistetty ennen näkemättömän suuri finanssi- ja rahapoliittinen kriisivaste. Vastaavaa elvytystilaa monilla Afrikan mailla ei ole, sillä niillä on jo ennestään merkittäviä budjettivajeita, kohonneet velkariskit ja rajallisempi rahapolitiikan instrumenttien teho ja valikoima. Riskinä on, että olemassa olevat haavoittuvuudet yhdistettynä laaja-alaisiin finanssipoliittisiin elvytystoimiin heikentäisivät edelleen monen maan velkakestävyyttä.

Afrikan maiden kestokykyä taloustilanteen heikentymiselle huonontaa 2000-luvun toisella vuosikymmenellä voimakkaasti kasvanut velkaantuneisuus. Kehitystä ovat leimanneet erityisesti uusien kahdenvälisten rahoittajien, etenkin Kiinan, sekä markkinaperusteisen rahoituksen osuuden kasvu. Korkomenot vievät yhä kasvavan osan verotuloista velkatasojen sekä yksityisen velan osuuden kasvaessa. Kriisin seurauksena velkadynamiikan odotetaan heikkenevän entisestään, kun rahoitusolot ovat kireämmät ja verotulot laskevat suuressa osassa maanosaa. IMF odottaa korkokulujen osuuden nousevan vuonna 2020 lähelle 15 prosenttia Afrikan maiden verotuloista ja velkatasojen nousevan vuoden 2019 50 prosentista BKT:tä 57 prosenttiin vuonna 2021, joskin kehitys on hyvin epätasaista eri maiden välillä[7].

Kuvio 3.

Lähde: IMF WEO database.
26.5.2020
eurojatalous.fi

Tarve kriisitoimien ja talouden tukemisen rahoitukselle on kuitenkin valtava. Tämä on näkynyt mm. IMF:n ennätyssuuressa hätärahoituksen kysynnässä, kun yli sata jäsenmaata, keskittyen kehittyviin ja nouseviin talouksiin on jo lähestynyt IMF:ää. Kansainvälisen yhteisön rooli riittävän rahoituksen turvaamisessa Afrikan kehittyville maille on välttämätöntä, jotta voidaan lieventää sokin pitkänaikavälin kustannuksia. Samalla täytyy kuitenkin myös huomioida velkaantumisen kasvuun liittyvät kustannukset ja riskit.

Kehittyvien talouksien hankalaan tilanteeseen onkin kansainvälisellä kentällä etsitty luovia ratkaisuja. Esimerkiksi finanssipolitiikan tilaa vastata kriisiin on pyritty lisäämään velanhoitokulujen anteeksiannon tai velkamaksujen lykkäämisen avulla. Maailmanpankin arvion mukaan vuoden 2020 velanhoitokulujen jäädyttäminen voisi vapauttaa 44 mrd. dollarin arvosta korko- ja lyhennysmenoja Afrikan maissa[8]. Tämä vastaisi lähes puolta arvioidusta elvytystarpeesta. Huhtikuussa G20-maat hyväksyivätkin aloitteen, jossa lähes 80 köyhimmän maan on mahdollista hakea kahdenvälisten velanhoitokulujen jäädyttämistä vuoden loppuun asti. Myös Kiina, suurimpana velkojana, osallistuu aloitteeseen ja yksityisen sektorin velkojien mahdollisesta osallistumisesta käydään keskusteluja. Tähän mennessä kuitenkin vain 22 maata on hakenut tätä helpotusta. Taustalla suhteelliseen maltilliseen kysyntään voi olla velkajärjestelyihin liittyvä riski maan luottoluokituksen heikkenemisestä, mikä saattaisi entisestään haitata rahoituksen saatavuutta markkinoilla.

Toisena esimerkkinä on kansainvälisissä keskusteluissa mukana ollut ehdotus IMF:n kautta tehtävästä yleisestä erityisnosto-oikeuksien SDR[9]-allokaatiosta. Tässä SDR:ien määrä lisäämällä kasvatettaisiin kaikkien IMF:n jäsenmaiden valuuttavarantoja niiden IMF-kiintiöosuuksien suhteessa. Keskustelussa on esitetty noin 650 miljardin dollarin kokonaisallokaatiota, joka kohdistuisi suurimmaksi osaksi IMF:n suuremmille jäsenmaille, mutta toisi Afrikan maiden käyttöön noin 30 miljardia dollaria. Toteutuessaan SDR-allokaatiolla olisi globaalisti positiivinen signaalivaikutus ja se helpottaisi erityisesti monien Afrikan maiden ulkoisia rahoituspaineita kasvattamatta velkataakkaa.

Kriisirahoituksen turvaaminen köyhimmille maille on ensisijaisen tärkeää, jotta maissa pystytään lieventämään pandemian aiheuttamia inhimillisiä ja taloudellisia kustannuksia. Kriisin seurauksena velkatilanne Afrikassa tulee olemaan aiempaa raskaampi ja monissa maissa kasvunedellytykset ovat heikentyneet. Jotta Afrikan 2000-luvun positiivinen kasvutarina ei päätyisi 80- ja 90-luvun kaltaiseen velkaloukkuun, tarvitaan kriisivasteen lisäksi merkittäviä toimia instituutioiden vahvistamiseksi, finanssipolitiikan suunnitelmallisuuden ja tehokkuuden lisäämiseksi sekä talouden kasvulähteiden laajentamiseksi. Lisäksi monissa maissa kestävän tasapainon löytäminen kasvun ja velkaantumisen välillä saattaa tulevaisuudessa vaatia G20-maiden velka-aloitetta mittavampaa velkajärjestelyä.

Asiasanat

Afrikan talous, korona, koronakriisi, velkaantuminen